

'Innovatie in de watersector op de verkeerde plek'

De innovatie in de Nederlandse watersector gebeurt op de verkeerde plaatsen. Waar het bedrijfsleven en de kennisinstellingen een voortrekkersrol zouden moeten hebben, zijn het nu vooral de waterschappen die voorop lopen. De (water)bouwsector loopt vergeleken met andere sectoren 20 jaar achter qua structuur en cultuur. Hoewel het Nationaal Waterplan de nadruk legt op innovaties en een groter aandeel voor de Nederlandse watersector in het buitenland, werkt een aantal factoren die gewenste ontwikkeling tegen. Dat betoogde Gerrit-Jan van de Pol van GMB Waternet op 14 en 15 april op het Nationaal Waterbouwcongres van IIR in Rotterdam. Zijn pleidooi werd ondersteund door Pavel Kabat, hoogleraar aan de Wageningen Universiteit. Wim de Ridder, hoogleraar aan de Universiteit Twente, constateerde dat het bestuurlijke klimaat in Nederland de ontwikkeling en toepassing van innovatieve technologieën belemmert.

De Afsluitdijk: opknappen of innoveren?

Van de Pol stelde dat het imago van Nederland groter is dan de daadwerkelijke orderportefeuille in het buitenland. Grote baggeraars zorgen voor een aardige omzet, ingenieursbureaus doen het goed, maar de rest van de watersector blijft achter. Een kwestie van structuur en cultuur volgens Van de Pol. Hij gaf een groot aantal voorbeelden van innovaties die zijn afgerond, maar het op de markt (nog) niet goed doen. Daardoor wordt de terugverdientijd voor bedrijven erg lang, wat het ontwikkelen van nieuwe innovaties onaan-trekkelijk maakt. De (rijks)overheid kan daarbij een rol spelen: door andere contractvormen met meer ruimte voor de uitvoerende partijen zou innoveren gestimuleerd worden. Eerder al had Bert Satijn, directeur van het programma Leven met Water, hetzelfde geconstateerd, met als extra moeilijkheid de versnipperde benadering van de Nederlandse watersector.

Ten aanzien van het (bestuurlijke) klimaat in Nederland voor innovaties plaatste Wim de Ridder, hoogleraar Toekomstverkenning en Toekomstonderzoek aan de Universiteit Twente, kritische kanttekeningen. Volgens De Ridder wordt de ontwikkeling van 'doorbraakinnovaties' gefrustreerd doordat in

Nederland teveel wordt gepolderd. "De politiek gaat uit van *package deals* en wil iedereen een beetje tevreden stellen." Dat belemmert de kansen voor innovatie, aldus De Ridder. De overheid kiest te veel voor technieken die zich al in voldoende mate hebben bewezen, met als gevolg dat er niets gebeurt met veel innovatieve technologieën die bij universiteiten al op de plank liggen. De Ridder was in 2007 - het jaar van het 75-jarig jubileum - betrokken bij de eerste fase van de toekomstverkenning voor de Afsluitdijk, dat was begonnen als een ambitieus project volgens het principe van 'open innovatie'. Rijkswaterstaat en het ministerie van Verkeer en Waterstaat hadden wetenschappers, ingenieursbureaus en andere partijen uitgenodigd mee te denken over de versterking en herinrichting van de Afsluitdijk. Sleutelbegrippen in de geformuleerde doelstellingen waren duurzaamheid (opwekking blauwe energie middels getijdewerking en osmose bij zout-zoutovergangen), ecologie (brakwaterzones met karakteristieke natuur), innovaties en een vernieuwde Afsluitdijk om Nederland internationaal te profileren.

Nu, drie jaar later, stelt De Ridder vast dat Rijkswaterstaat zich op zijn website beperkt tot de mededeling dat 'het kabinet eind 2010

een voorkeursbesluit neemt over de opknappbeurt van de Afsluitdijk'. De lading van het woord opknappbeurt zegt volgens De Ridder genoeg. "We hebben het hier over een Nederlands icoon. Bij doorbraakinnovaties moet je de ambities vasthouden." Wetenschappers, ingenieursbureaus en architecten hebben veel energie gestoken in het maken van voorstellen en plannen. "Maar ze hebben niets meer gehoord. Nu gaat Rijkswaterstaat zelf iets verzinnen. Dat is dus geen open innovatie."

Klimaatverandering

Hoewel hij het voornamelijk had over de misverstanden over de klimaatverandering bij media en bestuurders, ondersteunde Pavel Kabat het eerder gehouden pleidooi van Van de Pol over het gebrek aan innovatie voor 100 procent. Hij gaf aan dat de klimaatverandering niet alleen een bedreiging is, maar ook mogelijkheden tot innovatie biedt. In zijn ogen geven de media niet altijd een goed beeld van de klimaatverandering, door vaststaande feiten te betwijfelen. Ook vinden bestuurders het moeilijk om te gaan met de onzekerheden die wetenschappers aangeven: een bestuurder wil een voorspelling met een hoge nauwkeurigheid, die per definitie onbetrouwbaar is. Wetenschappers geven voorspellingen met een hoge betrouwbaarheid, die daardoor onnauwkeurig zijn.

Evenals Kabat ziet Pier Vellinga, hoogleraar Klimaatverandering aan Wageningen Universiteit, vooral mogelijkheden voor innovatie als gevolg van klimaatverandering. De opwarming van de aarde illustreerde hij aan de hand van grafieken, met een stijgende trend in de temperatuurontwikkeling op aarde tussen 1880 en 2010. Vellinga onderstreepte dat de door de Deltacommissie gehanteerde scenario's over klimaatverandering, zeespiegelstijging en piekafvoeren van rivieren een bepaalde mate van onzekerheid bevatten. "Hoeveel is niet exact te voorspellen, maar dat de zeespiegel de komende jaar 50 stijgt, staat vast." Reden voor Vellinga om nogmaals een pleidooi te houden voor zijn idee van doorbraakvrije, brede klimaatdijken. "Daar komt eens in de zoveel tijd wel wat water overheen, maar de schade bij overstrooming van deze massieve dijken is veel minder groot dan bij een doorbraak van een verhoogde dijk. De gevolgen beperken zich tot tijdelijke wateroverlast." Voordeel van brede dijken is

volgens Vellinga ook dat ze ruimte bieden voor functies als woningbouw of recreatie. "Naarmate dijken hoger zijn, zijn de risico's bij een doorbraak groter. En we hebben inmiddels zoveel kapitaal geïnvesteerd achter de dijken." Verbreding van de dijken is duurder en vergt bestuurlijke slagkracht, waarbij Vellinga aantekende dat Rijks-waterstaat in tijden van bezuinigingen geneigd is terug te vallen op oude paradigma's, oftewel verhoging van de dijken.

Hoe dan ook, Nederland zal de komende decennia moeten investeren in versterking van de dijken. Jan Geluk, dijkgraaf van Waterschap Hollandse Delta, onderstreepte tijdens het Waterbouwcongres de noodzaak van deze aanbeveling van de Deltacommissie met betrekking tot de waterveiligheid. Uit de laatste 'APK-keuring' van de dijken in zijn waterschap bleek dat 15 procent van de primaire waterkeringen niet voldoet aan de veiligheidsnormen. "En dan hebben we het over verouderde normen. Inmiddels is het geïnvesteerde vermogen achter de dijken flink gegroeid. Bovendien moeten de veiligheidsnormen volgens het advies van de commissie-Veerman met een factor 10 worden verhoogd. We moeten alles doen om de veiligheid tegen overstromingen te vergroten, want de risico's zijn groot." Voor 'preventieve' investeringen in waterveiligheid is veel geld nodig en dat is lastig in

tijden waarin de rijksoverheid moet bezuinigen, zo betoogde Geluk. "De waterschappen vinden dat de overheid de financiering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma los moet maken van de politieke waan van de dag. Anders bestaat het risico dat het wordt opgehangen aan de AOW of de zorg." Het advies van de ambtelijke werkgroep, die in opdracht van het kabinet bezuinigingsmogelijkheden heeft onderzocht, om de uitgaven voor waterveiligheid te 'temporiseren' noemde Geluk 'bizar'. Zeker in het licht van de achterstanden die nu al bestaan, op basis van verouderde veiligheidsnormen. Geluk pleitte voor structurele financiering via het Deltafonds. Over de toegezegde gelden voor dit fonds uitte hij zijn twijfels.

Een heel ander geluid kwam van Jan Ploeger, directeur van het InterProvinciaal Overleg (IPO). Volgens Ploeger is een Deltafonds overbodig. Bovendien hoeven waterschappen niet per se te blijven bestaan als zelfstandige organen. Ploeger ageerde ook tegen het advies van de Deltacommissie voor een sterke centrale sturing. In zijn optiek zou het Rijk kaders moeten opstellen, de regionale partijen moeten voor de inbedding en uitvoering zorgen. De Deltacommissaris is dan ook meer een 'supervisor' die de ministeries op één lijn moet brengen. Het Deltafonds is niet nodig: de benodigde één

miljard euro per jaar vanaf 2020 om de waterveiligheid te garanderen kan uit het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport komen. De financiering voor dat programma ligt vast. Omdat de komende jaren het grootste onderhoud aan infrastructuur al wordt uitgevoerd, is in 2020 genoeg geld beschikbaar voor de wateropgave. De kennis en ervaring van waterschappen moet blijven bestaan, maar niet als onafhankelijke organisatie: zij zouden onderdeel van de provincie kunnen worden, hoewel Ploeger niet pleitte voor het opheffen van de waterschappen.

Roelof Balk (Fondsenbeheer Nederland) ziet wel voordelen in het Deltafonds. Financiering van zo'n fonds vóór 2020 zou ook door andere partijen dan het Rijk kunnen gebeuren: door provincies, institutionele beleggers maar bijvoorbeeld ook particuliere spaarders. Dat heeft als groot voordeel dat zo'n fonds niet afhankelijk is van de rijksbegroting en dus geen risico loopt bij groot-schalige bezuinigingen. Om zo'n financiering mogelijk te maken moet de Deltatwet worden aangepast. Ook zou het Rijk het fonds financieel aantrekkelijk kunnen maken door fiscaal voordeel te bieden, zoals bij het al bestaande Nationaal Groenfonds.